

O ZWIĄZKACH PROFESORA WALEREGO PISARKA ZE STUDIUM DZIENNIKARSKIM UP

Edward Chudziński

em. Kierownik Studium Dziennikarskiego

Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

W nekrologu żegnającym Profesora jesienią 2017 roku zamieściliśmy informacje, które głównie z tego powodu, że były mało znane, nie znalazły się w pośmiertnych wspomnieniach i omówieniach Jego życia i dorobku. My natomiast nie mogliśmy pominąć faktu, że Profesor Walery Pisarek od roku akademickiego 1992/1993 wykładał retorykę, a później także etykę dziennikarską na istniejącym od 1981 roku w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej (obecnie Uniwersytet Pedagogiczny) Studium Dziennikarskim. I w tej roli spełniał się przez 15 lat. Jako nauczyciel akademicki prowadzący zajęcia ze studentami dłużej związany był tylko z macierzystym Uniwersytetem Jagiellońskim. Będąc już na emeryturze, podjął pracę etatową w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II i z tego powodu nie mógł już dalej mieć u nas wykładów.

Współpraca Profesora ze Studium Dziennikarskim nie ograniczała się do dydaktyki, choć dzięki niej nasi słuchacze mogli obcować ze znakomitym uczonym, świetnym wykładowcą i wspaniałym człowiekiem. Wspierał bowiem swoim autorytetem i tekstami również nasze inicjatywy wydawnicze, m.in. serię „Dziennikarstwo i świat mediów”, współfirmowaną przez TAIWPN Universitas, w której ukazała się Jego „Nowa retoryka dziennikarska” (2002). Zawsze mogliśmy też liczyć na życzliwą radę i pomoc Profesora w kwestiach programowych i organizacyjnych, korzystając z Jego wiedzy, doświadczenia i mądrości.

Kiedy Profesor Pisarek dołączył na początku lat 90. ubiegłego wieku do grona wykładowców Studium Dziennikarskiego WSP, przechodziło ono głęboką przemianę, dostosowując się do transformacji ustrojowej i jej skutków widocznych także w edukacji na różnych jej poziomach. Jak już wspomniano, tę nietypową dla uczelni kształcącej nauczycieli jednostkę dydaktyczną o nazwie Fakultatywne

Studium Dziennikarskie powołano w krakowskiej WSP w burzliwym 1981 roku. Inicjatywa wyszła od studentów, którzy – współuczestnicząc w wielkim ruchu społecznego protestu – domagali się też reform w szkolnictwie wyższym, zwłaszcza w programach studiów. Okoliczności zewnętrzne sprzyjały zatem tej inicjatywie, władze uczelni zaś, wychodząc naprzeciw studenckim postulatam, mogły powołać się na wcześniejsze precedensy. Studia fakultatywne bowiem w krakowskiej WSP miały długoletnią tradycję, sięgającą początków lat 60., kiedy to powstało i prężnie działało Studium Filmowe, przyciągające liczne grono słuchaczy.

Projekt nowo tworzonego Studium Dziennikarskiego zakładał dwa semestry nauki, zajęcia raz w tygodniu po południu i obowiązek uczestniczenia w nich, potwierdzony uzyskaniem zaliczenia. Program nauczania obejmował – w wymiarze od czterech do ośmiu godzin – komunikowanie masowe, zarys historii i teorii mediów, genologię i retorykę dziennikarską, media elektroniczne, wybrane zagadnienia warsztatu dziennikarskiego oraz niektóre konteksty dziennikarstwa. Ówczesny program i zakres problemowo-tematyczny studiów najlepiej odzwierciedla pierwsza publikacja Studium, zatytułowana „Dziennikarstwo i jego konteksty” (1991), na którą złożyły się w większości prace autorów prowadzących zajęcia dydaktyczne z wymienionych przedmiotów. Byli wśród nich m.in. pracownicy Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie: prof. Tomasz Goban-Klas (wtedy doc. dr hab.), który w 1981 roku zainaugurował zajęcia pierwszego rocznika wykładem z komunikowania masowego i do dziś nieprzerwanie go kontynuuje pod zmienioną nazwą „społeczeństwo informacyjne”, oraz dr Zbigniew Bajka, wprowadzający słuchaczy w latach 80. w system prasowy w PRL, a przez następne 20 lat w historię mediów. Obydwaj należą do wykładowców-rekordzistów Studium Dziennikarskiego, choć nigdy nie byli etatowymi pracownikami WSP, AP i UP (pod tymi trzema nazwami krakowska uczelnia jest znana). W latach 80. zajęcia na Studium prowadzili także: dr hab. Jerzy Bralczyk (język w mediach) oraz dr Paweł Dubiel (organizacja pracy redakcji). Będąc pracownikami Ośrodka Badań Prasoznawczych, wszyscy wymienieni podlegali jego dyrektorowi – Profesorowi Pisarkowi, który od nich mógł się dowiedzieć więcej o naszym Studium, kiedy w 1992 roku zaproponowaliśmy Mu prowadzenie zajęć z retoryki dziennikarskiej. Pierwszy oficjalny kontakt miał jednak miejsce wcześniej, Profesor przyjął bowiem zaproszenie do udziału w dyskusji pt. „Dziennikarstwo. Drogi do zawodu”, którą zorganizowaliśmy w 1991 roku.

Zmiany w szkolnictwie wyższym, jakie nastąpiły po 1989 roku w wyniku transformacji ustrojowej, miały oczywiście wpływ na kształt programowy i organizacyjny studiów dziennikarskich w krakowskiej WSP. Od roku akademickiego 1992–1993 wprowadzono odpłatność za studia i wydłużono je do czterech semestrów. Warunkiem przyjęcia od tego momentu było przystąpienie do testu pisemnego i uzyskanie odpowiedniej liczby punktów. Później test zastąpiły rozmowy kwalifikacyjne, a w ostatnich latach przyjmuje się kandydatów według kolejności zgłoszeń. Program studiów został wydatnie rozszerzony, a nade wszystko zwiększyły się wymagania (11 przedmiotów kończyło się egzaminem lub zaliczeniem z oceną). W pierwszym semestrze przewidziano wykłady z rozwoju środków komunikowania, mediów elektronicznych, systemu medialnego w Polsce i na świecie, reklamy, *public*

relations, prawa prasowego i autorskiego oraz etyki dziennikarskiej. W semestrze drugim tematyka zajęć, prowadzonych głównie w formie ćwiczeń i warsztatów, obejmowała genologię dziennikarską, gatunki informacyjne, reportaże, wywiad, felieton (prace pisemne), retorykę dziennikarską, redagowanie, adiustację i korektę tekstów oraz dziennikarskie formy radiowe i telewizyjne. Zajęcia w trzecim semestrze miały głównie charakter laboratoryjny i odbywały się w sporej części poza uczelnią, dzięki nawiązaniu współpracy z krakowskimi redakcjami prasy, radia, telewizji oraz portali internetowych. We własnych salach i pracowniach (audio-wizualnej, multimedialnej i komputerowej) studenci poznawali internetowe bazy danych, prasę elektroniczną oraz uczyli się obsługi sprzętu audio-wideo.

Semestr czwarty wypełniał niemal w całości trzymiesięczny staż dziennikarski w wybranym przez słuchaczy medium (prasa, radio, TV, portale internetowe). Uzupełnieniem i uatrakcyjnieniem dydaktyki na zakończenie studiów były warsztaty prowadzone przez znanych i doświadczonych dziennikarzy (m.in. Ryszarda Kapuścińskiego, Janinę Paradowską, Krzysztofa Mrozewicza) lub osoby kierujące dużymi mediami (m.in. Edwarda Miszczaka). Egzamin końcowy przebiegał według tych samych procedur jak egzamin licencjacki czy magisterski. Po jego pozytywnym zdaniu absolwenci otrzymywali dyplom (po 2005 roku świadectwo) ukończenia Studium Dziennikarskiego z odpowiednią oceną.

W takim kształcie programowym i organizacyjnym zastał Studium Dziennikarskie WSP Walery Pisarek, kiedy przyjął propozycję współpracy z nami na początku lat 90. Wraz z Profesorem zajęcia dydaktyczne podjęli także inni pracownicy Ośrodka Badań Prasoznawczych, który po likwidacji koncernu RSW „Prasa” stał się jednostką naukowo-dydaktyczną w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, a po uruchomieniu pełnych studiów dziennikarskich na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej wszedł w skład Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ. Korzystaliśmy w szerokim zakresie z potencjału kadrowego tych jednostek naukowo-dydaktycznych, gdyż na macierzystej uczelni, skoncentrowanej na kształceniu nauczycieli, a taką WSP (później AP) była do końca ubiegłego wieku, mieliśmy do dyspozycji przede wszystkim historyków prasy, gdyż ta specjalność od lat była z powodzeniem uprawiana. Szerzej zakrojone badania medioznawcze na UP zaczęły się rozwijać dopiero w obecnym stuleciu.

Po nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym w 2005 roku, wprowadzającej obligatoryjnie studia licencjackie i magisterskie, Studium Dziennikarskie musiało się dopasować do nowego modelu kształcenia. Jednakże czterosemestralnych studiów fakultatywnych, które odtąd miały się nazywać kursem, nie udało się pogodzić z dwustopniową organizacją studiów i w rezultacie obecna oferta edukacyjna Studium przypomina tę z lat 80. – dwa semestry nauki, zmniejszona liczba rygorów i trzeci semestr stażowy, nieobowiązkowy.

Przypominając związki Profesora ze Studium Dziennikarskim UP, trzeba zauważyć, że nie tylko on, lecz także wielu byłych i obecnych pracowników Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej UJ, a przed jego powstaniem w 1998 roku Ośrodka Badań Prasoznawczych, podejmowało z nami współpracę. Wśród nich znaleźli się m.in. następujący profesorowie oraz doktorzy: Małgorzata

Lisowska-Magdziarz, Katarzyna Pokorna-Ignatowicz, Lucyna Słupek, Tomasz Goban-Klas, Kazimierz Wolny-Zmorzyński, Andrzej Kaliszewski, Bogusław Nierenberg, Ryszard Filas, Jarosław Flis, Wojciech Kajtoch, Zbigniew Bajka, Sylwester Dziki, Bogdan Fischer. Kontakty moje oraz dr. hab. Zbigniewa Bauera, pomagającego mi przez wiele lat w prowadzeniu Studium, wraz z osobistą znajomością z wieloma wymienionymi, ułatwiły wyjście ze wspólną inicjatywą opracowania i wydania „Słownika terminologii medialnej”. Uformował się zespół redakcyjny w składzie: Zbigniew Bauer, Edward Chudziński, Walery Pisarek (przewodniczący), Kazimierz Wolny-Zmorzyński. Profesor zgodził się patronować temu przedsięwzięciu. Nie ograniczył się jednak do kierowania pracami koncepcyjnymi, lecz wziął na siebie redagowanie haseł i ich napisanie, jeśli autorzy nie dotrzymywali ustalonych terminów, a także szereg obowiązków organizacyjnych do niego nienależących. Taki właśnie był! Kiedy „Słownik terminologii medialnej” ukazał się drukiem w 2006 roku w wydawnictwie Universitas i otrzymał nagrodę Krakowskiej Książki Miesiąca, Profesor skrupulatnie podzielił się jej ekwiwalentem pieniężnym z pozostałymi członkami Komitetu Redakcyjnego. Jako redaktor wykorzystał wiedzę i doświadczenie zdobyte wiele lat wcześniej, kiedy w Ośrodku Badań Prasoznawczych powstawała pionierska wtedy „Encyklopedia wiedzy o prasie”, wydana w 1976 roku, a my z tej wiedzy mogliśmy skorzystać. Ja na przykład spożytkowałem ją, kiedy kilka lat później przedstawiłem projekt wydawnictwa „Regionalizm w Polsce. Przewodnik encyklopedyczny”, niestety dotąd niezrealizowany.

Nieco inaczej rzecz wyglądała, jeśli chodzi o „Nową retorykę dziennikarską”. Nie przypisując sobie nadmiernych zasług, możemy powiedzieć, że jednakowoż jako Studium Dziennikarskie jakieś mamy. W roku 2000 wyszło pierwsze w Universitasie wydanie „Dziennikarstwa i świata mediów”, pod Zbigniewa Bauera i moją redakcją. Z wydawnictwem uzgodniliśmy, że w ślad za „książką-matką” zacznie się ukazywać seria pod tą samą nazwą, prezentująca w formie rozwiniętej i pogłębionej problematyki zagadnienia w kompendium omówione skrótowo bądź tylko zasygnalizowane.

Zastanawiając się nad wyborem pierwszej pozycji otwierającej serię, doszliśmy do wniosku, że powinna to być „Retoryka dziennikarska” Walerego Pisarka, która co prawda w latach 70. i 80. doczekała się czterech wydań, ale na początku nowego wieku była dla studentów trudno dostępna. Autora nie trzeba było specjalnie namawiać do tego pomysłu, pomimo prośby o wprowadzenie szeregu zmian i uzupełnień uwzględniających aktualny stan wiedzy o retoryce w ogóle oraz wymianę w dużym stopniu materiału przykładowego, który zestarzał się po upływie 30 lat. W rezultacie „Nowa retoryka dziennikarska” prezentuje świeże podejście metodologiczne do niektórych kwestii w niej podjętych, a zarazem jest unowocześnioną wersją książki wydanej po raz pierwszy w 1970 roku. Znajdziemy w niej ważną deklarację autora: „Każde zdanie tej książki pisane było jednak przede wszystkim z myślą o studentach dziennikarstwa”. Także naszych, jak sądzę, słuchających wykładów Profesora i zdających u Niego egzamin pisemny w formie testu. To „nastawienie dydaktyczne” widoczne jest w wielu innych Jego publikacjach, m.in. we „Wstępie do nauki o komunikowaniu” (2008), mającym charakter podręcznika akademickiego.

Zanim ukazała się „Nowa retoryka dziennikarska” w postaci samodzielnej książki, jej podstawy wyłożył Profesor w naszym kompendium „Dziennikarstwo i świat mediów”, mającym kilka wydań i wiele dodruków. Ale w czwartym, gruntownie zmienionym i rozszerzonym (2008), znalazł się drugi tekst Jego autorstwa, zatytułowany „Kodeksy etyki dziennikarskiej”. Napisał go z własnej inicjatywy, z takim właśnie przeznaczeniem, wieńcząc w ten sposób prowadzony przez wiele lat wykład z etyki dziennikarskiej. W dorobku Walerego Pisarka mało jest publikacji na ten temat, dlatego warto ją przypomnieć, gdyż świadczy o tym, jak bardzo Profesorowi zależało, aby w kształceniu dziennikarzy i w publikacjach adresowanych do adeptów tego zawodu etyka dziennikarska była obecna.

Przedstawione tu formy obecności Profesora Walerego Pisarka w Studium Dziennikarskim UP byłyby niepełne, gdybym nie wspomniał o Jego udziale w naszych jubileuszach. Jak to w Krakowie, świętowaliśmy 20., 25. i 30. urodziny, a Profesor razem z nami, będąc ich honorowym gościem.